

René Crevel

Moje tělo a já

Tato kniha vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR.

© Rubato, 2022
Translation & Notes © Václav Jamek, 2022
ISBN 978-80-87705-94-0

I

O ČASE TĚCH OSTATNÍCH

V horských hotýlcích se večerí brzy a rychle.

U stolu jsem byl sám.

Teď jsem sám v pokoji.

Sám.

Po tom dobrodružství jsem tolik a tak dlouho toužil, až jsem kvůli tomu často pochyboval, že by se vůbec mohlo uskutečnit. Ale dnes večer se mi přání konečně vyplnilo, patřím jen sám sobě. K druhým pro mě žádný most nevede. Po těch nejvíc, nejlépe milovaných mi na upomínku zbývá jen kvítek, fotka.

Květ – růže – teď dovádá ve sklínce na čištění zubů.

Včera ve stejný čas zářila na mém kabátě. Dírka v klopě byla dost vysoko, takže mou tvář při každém nachýlení květ překvapoval. Ale ještě než se má pozdně odpolední kůže začala podívat té rostlinné hebkosti, matně se upomínala na karafiát. Nechtělo se mi snad po celou jednu zimu a jedno jaro ty květní plátky s roztřepenými okraji v noční moudrosti hedvábí ztuhlého v klopě zaměňovat se štěstím?

Po celou jednu zimu a jedno jaro. Včera.

Při zavřených očích vás i na nádraží květ odsuzuje k tomu, dál věřit na koberce, holá ramena, perly.

Takže už nemám odvahu doufat, že je samota možná.

K ní se přitom upínala všechna má touha, v divadlech, kde se mi sametová červeň sedadel už měsíce jevila přímo jako barva nudy. Jen ji jsem hledal ve svém bloudění ulicemi, když si domy na sklonku dne přes své kamenné kosiče navlékaly k novým pokušením zářivou, až neskutečně komplikovanou tuniku.

Pořád jsem ještě chodil tam, kde se tančí, kde se pije, lačný po alkoholu, po jazzu, po všem, co zpíjí, a opíjel jsem se, lhostejný k tomu, co jsem slyšel, tančil jsem, pil jsem a byl jsem šťastný, že slyším, tančím a piju, abych zapomněl na ty ostatní, kteří mě omezili, ale pomoc mi neposkytli.

Ano, vzpomínám si. Dvě hodiny, k ránu. Maličký bar. Je tam pěkně vyhráto. Otvírají se dveře. Sláva svěžímu vzduchu. Někdo mě zdraví. Ruka mi hladí rameno. Jsem šťastný, ne kvůli tomu hlasu, ani kvůli ruce, ale vzduch je tak vlahý, až mě překvapuje.

Zdravím tu svěžest, a nemám k tomu zapotřebí slov, která mají na zdravení lidí tvorové. Ale smůla, dveřmi neprošla dovnitř jenom svěžest. Nepomyslel jsem na své bližní. Jakýsi lidský tvor se mě na to snaží upamatovat. Dává si záležet, líbá mě. Zdvořilost za zdvořilost, a předstírání je zase zpátky. „Buď zdrav, duchu oděný tělem,“ tu formulí mám rád, vracím se k ní. Duch, to je ono, rád bych

v sobě vypěstoval čistotu šachisty, nezříkal se štěstí, ale žil, jednal, dosahoval slasti myšlenkami. Nepoznal jsem styk s člověkem, abych se v něm nemusel cítit sám. Takže proč se špinit? Pryč s radostmi (?) těla.

Potřetí opakuji: „Bud' zdrav, duchu oděný tělem“, a tomu, kdo právě vešel, tak dávám najevo rozsah nové důvěry.

Smůla! Naneštěstí mám před sebou jenom tělo, které má za to, že je duchaplně ošaceno.

Kolem se smějí, zlobím se, zdůrazňuji, jaký je mezi tím druhým a mnou protiklad: „Můj duch se odívá tělem, kdežto u tebe si tělo představuje, jak duchaplně se obléká.“ Čekám facku, chráním si tvář, schytám ji stejně. Dobrý den. Dobrou noc. Půjdu se podívat, jak v Bouloňském lese vychází slunce.

Ušel jsem kus cesty. Úsvit rozvěšoval po stromech cáry nevinnosti. Rzí se tam rozpadala nevelká loď, opuštěná od lidí. Šťastna tak. Sama jako já. Sama. Zase iluze. Vypadá to, že ten druhý šel za mnou. Slyším jeho hlas: „Dívej, to je přece jachta té herečky, co se utopila v Rýně.“ Ano, vzpomínám si. Vzpomínat si. Zas a zas. Takže můj profesor filosofie měl pravdu, když tvrdil, že přítomnost neexistuje. Ale o to teď nejde. Na Seině kotví opuštěná jachta. Kdo by se na ní odvážil bydlet, od té chvíle, kdy se odtud za jedné noci orgií vrhla do Rýna herečka a utopila se?

Bylo to tuším v létě 1911.

1911. Rok mého prvního přijímání. „Noc orgií,“ opakovala kuchařka, když probírala tu sebevraždu, která

ostatně byla možná vraždou. V mých snech se orgie rýmovala s hostií. Proč se mé lásce nabízeli jenom tvorové provinilí nebo nešťastní? Přivoloval jsem prokletí na řeky a průplavy, po nichž dopravili až do přístavu v Suresnes ten člun, poslední lidský příbytek ženy, o níž jsem si podle programů a článků v *L'Illustration* jako dítě myslel, že je šťastná? „Je to pravá královna naší Paříže,“ ráda opakovala jedna matčina přítelkyně, která si libovala v pompéznosti.

Také se tedy ve své samotě mezi lidmi cítila hrůzostrašně svobodná, protože se jednoho večera, kdy se dostavila opilst neboli odvaha, bez ohledu na hosty vrhla do vody v řece?

Vílo s péry amazoňanů, která jste kralovala věku kalhotkových rób, popírám přítomnost druhého a svou samotu zasvěcuji vám, tady na mostě, na okraji Bouloňského lesa, za úsvitu červeného dne.

Měl jsem vás rád. Vás a tu dámu s obnaženým krkem.

Rád vás mám pořád, ale nutno přiznat, že dámu s obnaženým krkem jsem měl radši.

Za mého dětství ukazovaly ženy poprsí, jen když šly na ples. V první polovině roku 1914 mi jedna občanka Ženevy podle hloubky výstřihů na Azurovém pobřeží ohlásila pohromy, které měly dusit mé jinošství. Protože ona stále nosila hermeticky upjatou halenku z černého hedvábu, zůstala její země stranou všech katastrof.

Dáma s obnaženým krkem předběhla elegánky z roku 1914 o několik let. Měla tudíž bídnou pověst. Byla to nej-

slavnější žena velkého světa; obviňovali ji, že zabila manžela, matku, a kvůli ní jsme tajně kupovali noviny.

Pro mé kamarády, kteří zrovna začali zanedbávat své sbírky poštovních známek kvůli geografii těl, bylo v celé té záležitosti vlastně nejzajímavější jméno onoho mladého komorníka, stejně překvapivé jako veřejně vyřčené sprosté slovo; jeho okázalý triumf vynahrazoval školákům jejich pokoutné a mnohdy bezvýsledné hledání v Larousseově sedmidílném naučném slovníku, v lechtivých časopisech a v šestákových písničkách, s jejich nahými ženštinami, jejichž ňadra, lýtka i tváře se rozpíjely v tiskařské černi, jež ne a ne doschnout.

Mě ten Rémy i se svým příjmením až tak nezajímal. Nestál za víc ani za míň než kterýkoli z Couillardových, v jejichž linii *kluků s koulema* koneckonců zdárně pokračoval, malý hezounek předvádějící se na prvních stránkách novin.

Měl jsem rád dámu s obnaženým krkem, a měl jsem ji rád proto, že to byla dáma s obnaženým krkem. S tou vášní jsem se výborně shodl, pokládal jsem ji za absolutní a omezenou jen na ten její výklad, který jsem si namýšlel, protože mi nedocházely zásady relativity, té chlouby věd, potěchy salonních večírků a trýzně srdcí.

„*Dáma s obnaženým krkem je dáma s obnaženým krkem*“: tu větu jsem ve svém dětském pokoji zapisoval na papír písmem čitelným jen pro mě. A tak jsem se už nenudil.

Bylo mi osm let a jako jediný jsem ji obhajoval bez exhibicionismu, bez naděje na nějakou malou odměnu, až ji

brány vězení propustí. Pořád ji vidím takovou, jak ji zobrazovali v časopisech.

Seděla na lavici obžalovaných jako křehký drobeček v hromadě flóru. Zobrazovali ji se vzpřímenou hlavou, nebo otočenou doprava, doleva, v mdlobách, závoj mohutnější než svaly. Jindy přecházely znaky truchlení z bolestivé tváře až do rukou.

Ale tajemství všech jejích pohybů se upínalo k jedinému místu.

Před zrcadlem jsem si opakoval chvění, které se šířilo až k nehybným výčnělkům klíčních kostí. Ženu, která se od brady k ramenům projevovala tak pěkně, nemohli soudci odsoudit.

Když ji osvobodili, dáma s obnaženým krkem uveřejnila paměti. Z úcty jsem se zdržel a nečetl je.

Provdala se za cizince význačného rodu. Měl jsem chuť manželovi napsat: „Líbejte, co se dá, celý její krk, ten její hezký obnažený krk.“

Dnes ji věk během dne určitě nutí ke lži hermetických límců, a večer k úskoku obratně nadčechraného tylu. A tak ta, kterou jsem pokládal za jedinečnou, doufaje, že zůstane tou sobě beze změny rovnou, není už ani v mé vzpomínce jako vejce ve skořápce.

Mlékařka z bajky si to víc nemalovala.

Vyrostl ze mě muž, a dáma s obnaženým krkem už není dámou s obnaženým krkem.

A teď je časné jitro v Bouloňském lese.

Tramvaje to přehánějí s hlukem i se svým žlutým nalí-

čením, aby mě přesvědčily, že začíná nový den. Předměstí se hlásí k životu, pomrkává a nenabízí nic, co by mě zasa-
hovalo, vybavuje se mi, že nějaký filosof konstatoval: „Ze-
mřít, toť pozbýt zájem.“

Se světem souvisím jen letmo, tak proč mi není do-
přáno rovnou se rozpadnout v prach, tady, dva kilometry
od Porte Maillot?

Ale protože mě – stejně jako včera – Bůh Otec v tom
svém Ráji nechce, budu muset znovu zacházet s věcmi,
s pozemskými tvory. Dnes však nejsem tak naložen, abych
zrovna vycházel vstříc.

Naštěstí mě zachraňuje *ten druhý*.

Ten druhý má za to, že zírání už trvá příliš dlouho.

Chápu: má se jít domů.

Vskutku, úsvit vybízí k lásce.

Tak pojďme.

Doma se dotýkám toho těla, jako jsem už měl tu čest
dotýkat se několika jiných, jen s vůlí odlehčit si od svých
tužeb nejurčitějších, bez naděje, že nějakou z nich uspokoi-
m, a bez chuti nějak to protahovat.

Takže – i když jsem se načas odsoudil k oklikám, po
pravdě řečeno jsem se vždy hanbil za to kličkování, které
člověka nevede k nějaké exaltaci (jako k ní podle mých
dnešních představ může, musí vést samota), ale zanechává
ho uprostřed mlhy, mezi ostatními, z nichž neumí vydobýt
žádnou radost.

Pro mé smutné tajemství je proto zároveň útěchou
i exaltací výkřik, nahodile se deroucí z úst pohybuji-
cích se

všude po mé holé kůži, výkřik „zab mě“, když odpovídá mé prosbě, ze studu zamlčené, neboť mi nikdy nepřipadalo, že vůle konat soustředěná k prostému pohlavnímu ústrojí, přední nebo zadní strana nějakého jedince, zcela oblečeného nebo svlečeného, viditelného či pomyslného, masa, lid, vzniká jen z potřeby úniku.

A kdyby věda nabízela způsob, jak se zabít, když ne příjemně, pak aspoň čistě a jistě, zřejmě bych nikdy nezkoušel milování, ani opakované odchody, z nichž tomu poslednímu vděčím za tuto úvahu, večer tady na kopci.

Dnes však nemám v úmyslu uniknout ze sebe, ale z těch ostatních, jejichž prostřednictvím jsem se chtěl vytrátit nejprve. Moji přátelé, moji nepřátelé mohou za nejkruťější z mých utkvělých představ: jejich oči a moje, kapaliny různých hustot, které se vrství nad sebou a nikdy do sebe opravdu neproniknou, nemísí se. Jejich oči jsem se odhodlal milovat, pyšně a přitom naivně, protože jsem v nich chtěl vhrůženého objevit sám sebe, a vůbec, toužil jsem po nich tak dlouho, s jistotou, že mi vynahradí chabé tajemství zrcadel z mého dětství. Měl jsem se utopit, coby Narcis. Ztuhlá řeka vinoucí se po zdech o mě nestála. Zlatá písmena hlásala: *Pekařství*, po zrcadle se rozstříkoval gejzír. Vertikální řeka krámků neodplavila ani smítka slámy, ani smítka snu.

Proto jsem se rozhodl svou radost i žalost brát nadále jinde než u sebe, ale tak pošetilý jsem byl, že jsem od každého tvora, kterého jsem na úmorné cestě potkal, žádal nejen povyražení, nejen trochu exaltace, k níž by mě láska ozkoušená mohla na dotek přiblížit, žádal jsem absolutno.

Absolutno? Ztrácel jsem se. Měl jsem být obviňován z pýchy, nebo naopak obhajován tím, že jsem u lidských bytostí hledal zjevení duše veškerenstva? Chyba! sotva jsem se dokázal čas od času znovu setkat s tou hromádkou kostí, čidel skýtajících slast, zmatených myšlenek a jasných citů, která používala mé jméno.

Jak ještě milovat cizí oči, ta jezera zklamání, která jsem pokládal za zrcadla?

Až jednoho dne jsem uviděl, tentokrát ve svých vlastních očích, vhrůžené oči jejich, oči těch druhých. Těch druhých, v jejichž existenci jsem nebyl s to uvěřit, a kteří mě přesto vítězně přemáhali.

Jak si potom nepřát tu chvíli, kdy od všeho myšlení osvobozen, dokázal bych se zbavit i vzpomínky?

Proto denní pachtění a noční hry.

Smůla! úkony běžného života, třeba se jejich poskládání jevilo na první pohled umně a pevně, se jako mozaika neudržitelného předstírání rozpadaly a zjevovaly prapůvodní špatnost.

A docházelo k bolestným překvapením v pracích i slavnostech.

Zatímco umné *drinky*, dobrý gramofon a něco touhy rozeseť po dvou salonech začínají vnášet trochu féerie do té nejbanálnější sešlosti, zpěvačka se mě ptá, co si myslím o jejím repertoáru, a protože já, rozpálený alkoholem a dvěma očima dost krásnýma, aby se mi chtělo svést tělo, ke kterému patří, odpovídám, že její umění za ní zaostává, cítí ona palčivou potřebu vysvětlit a tím ospravedlnit svou

uměleckou dráhu, hledá důvody, ale své kuplety obhájit nesvede, a když jí dojdou zkusmé argumenty, prohlašuje: „Jasně, vím, za jak málo moje písničky stojí, za jak málo stojí všichni, kdo jsou tady, všichni, se kterými se musíme stýkat, ale...“

Větu nedokončuje. Právě poznala a mně dala poznat, že činnost, která neposkytuje člověku trvalé zapomnění, ho nikdy ani neutěší nějakým rozhodným a postačujícím pocitem, jako je třeba pocit velikosti nebo pravdivosti.

Přitom ta zpěvačka ani já nejsme ani v nejmenším ochotni znevažovat sami sebe, dokonce – a zejména – ani když se přiznáváme.

A tak ona, s brázdami strachu po celé tváři, té tváři, v níž i přes odhodlanost očí prosvítají průhlednou pohromou lícidla nejtajnější znaky rozkladu, ona, s rukama jako nemocnými květy na těch sametových prsou, nahlodaných už ochablostí, s tělem zpěčujícím se myslí, která přikazuje, aby se ještě vzepjalo, tu ona, pomalu, s vážností toho, kdo přednáší soudci poslední argument, prohlásí: „Spěju ke všemu cestami skromnými.“

A já, zasažen těmi prostými slovy, bych si přál pokleknout a zlíbat stopy jejích kroků.

Opakují: „Ke všemu cestami skromnými.“ Teprve šedé jitrní světlo, které tak rádo zvýrazňuje bídu pleti i myšlenek, mě přiměje, abych si položil otázku: Ale co jestli pokládá za cesty skromné jen cesty postranní? Je život zpěvačky skromným životem pro ženu, kterou přitahuje jedině *všechno*? A místo aby se učila oceňovat sama sebe,

učí se opovrhovat druhými. Přistupuje na falešnou míru slov. A jak by se mohla vyrovnat sama se sebou, když se snaží ne sebe samu ohraničit, vymezit, ale potratit?

Žije s ostatními, ostatní vyhledává, všechny ostatní, všechny. Ale brát všechny neznamená brát všechno, leč naopak nebrat nic.

Takový příklad je varováním.

A proto jsem se rozhodl, jakmile ta slova padla, zůstat brzy sám, doopravdy sám.

II

DOOPRAVDY SÁM

A sám dnes večer jsem.

Sám v hotelovém pokoji.

Právě teď by měla nadějit, pokud nadějit vůbec kdy měla, ta minuta, kdy se člověk, volný a beze všech, může zbavit také vzpomínky.

Proč jsem si tedy na existenci druhých vzpomněl? Je to tím, že nemám rád sám sebe, aspoň ne dost, abych sám sobě vystačil, sám sebe vystál? Samoto, ty z radovánek nejkrásnější, dostaví se tvůj zázrak vůbec? Ještě pořád si musím opakovat, že ani tenhle večer se nemám rád a dospět k tomu neumím, ani sám sebe v tomhle pokoji neshledávám. V tom hotelovém pokoj, kde jsem sám.

Jako z nejstrašnějšího hříchu se obviňuji z toho, že myslím na druhé, ne na sebe.

Já, druzí?

Jakmile už já není, stávají se pro mě nepostradatelnými, a hotelový pokoj začínám nenávidět, protože tu nenacházím žádnou známku jejich existence. Málem bych už zavrhl dřívější záchvaty zlosti a vyhlásil, že kaž-

dý z těch lidí byl pro mě zjevení, a čím podivnější, tím oslnivější.

Nemám sílu objevit v sobě příslib nezbytných překvapení a nevím jaké vymytí prázdnotou vypudilo z této místnosti i tu povzbudivou trošku prachu a sebemenší připomínku lidského tepla.

Přešel jsem prstem po mramorovém obložení krbu. Bylo holé a studené, takže jsem nutně dospěl k závěru, že to omžení se po zrcadle nerozšířilo dechem z nějaké hrudi, jako je ta má. Výkvěty vlhkosti, bez kořene, bez duše, bez barvy, to je dnes večer veškerá zahrada mých snů.

Rozhýbávám svaly na zádech, abych rozehnal první záchvěvy, protože je mi ze samoty zima.

To brzy.

Mezi čtyřmi stěnami růžových růží na bledém pozadí si chystám shledání. Marná snaha. Není tu nikdo, ba při tom nebytí ani nic, s čím by se mi mohlo chtít přátelsky pobývat. Skříň je z měkkého dřeva a ve skříni žádný z těch papírů, jež cestovatelé pokládají mezi své košile a polici pro ně určenou. Prádelník má čtyři předpisové zásuvky, odkud lhostejnost nechala vyvanout lehounké doznání vůní. Záclony v okně visí rovně, jako by s nimi jakživ nikdo nepohnul. Žádná stopa po nějaké dřívější přítomnosti, žádná věc, díky níž bych si představil neznámého cestovatele, a pomyslení na něho by mi ulevilo v obavě ze tmy beze spánku.

Venku je noc.

Rozhrnuji záclony, otevírám okno, vykláním se. Noc je svěží, taková obyčejná hodná holka, a dokonce v ní ani ne-

vítězí – vábivé ani strašidelné – ticho. Dole, o třicet metrů dál skotačí potok, a zní to v temnotě jako pyšná a zbytečná pochodová píseň.

Potok teče při úpatí hory.

Když jsem přijel, za dne, začínala ta hora v zelené, šedla, nakonec zbělela, a nedalo se přitom zachytit, jak od zelené k šedé přechází, ani od šedé k bílé, ba ani z bílé do té modře zvané přímo trefně modř nebeská, jejíž všechen objem naléhal na poslední obrys mizícího hřebene. Všechno kouzlo bylo v postupnosti, a také ten příliš laciný symbol myšlenkového prismatu (vědomí, sen, spánek) a ještě ten druhý, duha srdce (lhostejnost, láska, nenávisť). Přál bych si, aby moje sudba měla překrývající se barvy a mohla být po zásluze vnímána jako královna horizontálních překvapení. Moje hodiny by se tak dělily na minuty a celek by připomínal sklad geologických vrstev.

Ať tedy můj život, róba prostoru, róba času, přechází z královské modře do biskupského purpuru, z biskupského purpuru do kardinálské červeně, z kardinálské červeně do kanárkové žluti, z kanárkové žluti do smaragdové zeleně a zázračným účinkem písni souběžných s proužky dortíku z trávy, kamení, ledu, oblohy ať převezme jsoucnost hory, a projeví se na způsob horka a zimy.

Stvoří nějaký svět? Zavírám oči a rád bych tak uvěřil, že veliká bílá oblaka unikají z nejmilovanějších těl a dotýkají se s rozhodnou pomalostí, konečně jako duše. Ale proč najednou ta vůle k boji. Dotyku sotva schopné kusy bělojasu do sebe vrážejí a prostupují se a každý nápor je

bolestivě hněte. Boxování duší promíchá touhy s nená-
vistmi, pravdy, ze kterých je nám hanba, s těmi, kterým
brání stud, jako se při tom druhém boxu pronikají svaly,
pot, krev, stehna, bicepsy a milostná zlost kůží, když je se-
belehčí závoj z chmýří vystaví vzájemné cizotě.

Rodí se štěstí z rozdaných nebo z přijatých ran, a ne-
štěstí z těch, které rozdaný nebo přijaty nebyly? Pokládat
si, se zavřenými víčky, tak divnou otázku, když jste přišli
žádat od červnového slunce, od vzduchu z ledovců tu nej-
důvěrnější a nejosamocenější proměnu! Jenže na to, aby
se obměnilo, potřebuje tělo sedm let. Hora, ta mění barvu
pozdolna. Ale k čemu brát symboly z primitivního, vzpru-
žujícího alpinismu, když dnes večer stejně k modři nedo-
sáhnu – té modři zvané přímo trefně modř nebeská.

René Crevel

Moje tělo a já

Z francouzského originálu *Mon corps et moi*
vydaného nakladatelstvím Pauvert v Paříži roku 1974
přeložil a poznámky vypracoval Václav Jamek

Jazyková redakce Petr Janus

Jazyková korektura Petr Janus

Obálka a grafická úprava OFICINA

Sazba JT

Vydalo nakladatelství RUBATO v Praze roku 2022

Vytiskla TISKÁRNA PROTISK, s. r. o., České Budějovice

První vydání

ISBN 978-80-87705-94-0

RUBATO

Sarajevská 8

120 00 Praha 2

www.rubato.cz

studio@rubato.cz